ODBORNÁ PUBLIKACE Z OBORU ÚČETNICTVÍ S NOVÝMI VĚDECKÝMI POSTUPY

Monika Randáková

BOKŠOVÁ, J. Účetní výkazy pod lupou I. Základy účetního výkaznictví.
1. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2013, 512 s., ISBN 978-80-7201-921-2*

Po přečtení názvu knihy by se mohlo zdát, že se jedná o jednu z mnoha publikací k problematice účetnictví, které jsou určeny jak studentům středních a vysokých škol s ekonomickým zaměřením, tak široké odborné veřejnosti.

Monografie Jiřiny Bokšové se od většiny těchto učebnic výrazně liší. V knize autorka klade důraz především na znalost obecných pravidel účetního výkaznictví, jejichž zvládnutí umožní následně pochopit odlišnosti jednotlivých účetních systémů jak na národní, tak na nadnárodní úrovni. Již při prvním prolistování knihy je zřejmé, že autorka k jejímu napsání přistoupila po důkladné studijní přípravě v oblasti didaktických nástrojů a pomůcek. Tento fakt navíc umocňuje i to, že má dlouholetou praxi s výukou účetnictví na vysokých školách.

Na účetnictví se dá nahlížet ze dvou pohledů. Jednak je to vědní disciplína, která se neustále vyvíjí, neboť se mění finanční produkty a metody financování jednotlivých podniků. Zároveň je účetnictví praktická činnost, kdy dochází k zachycování jednotlivých situací v podniku do jednotného informačního systému. Oba tyto aspekty publikace zohledňuje.

Struktura monografie je rozdělena do dvou částí. První část knihy je zaměřena na samotný proces vedení účetnictví, tedy na metodu účetní práce a na výstupy z tohoto informačního procesu, kterými jsou účetní výkazy. První kapitola vymezuje podnik, definuje jeho cíle, zabývá se jeho okolím a jeho determinanty. Je to úvodní kapitola, která přispívá k pochopení principu podnikání a vymezení účetní jednotky. Druhá kapitola se zaměřuje na účetnictví jako na informační systém, který zaznamenává vše, co se v daném podniku stalo, co se ho bezprostředně dotýká a jak či pomocí čeho se podnik prezentuje navenek. Je zde první zmínka o účetních výkazech, o jejich provázanosti a struktuře. Třetí kapitola pak informuje o tom, že podniky nejsou izolovanými jednotkami na daném území, ale že jsou součástí globálních trhů, tudíž musí docházet k jejich regulaci nejen na národní, ale i na nadnárodní úrovni. Tyto tři úvodní kapitoly čtenáře uvádějí do prob-

* Recenze je zpracována jako jeden z výstupů institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumu, vývoje a inovací na Fakultě účetnictví VŠE v Praze v roce 2014.

lematiky účetnictví, ale ihned od začátku jsou zde definovány jednotlivé účetní výkazy a vzájemné vazby mezi nimi. Většina publikací o účetnictví pro studenty i pro veřejnost se s problematikou sestavení a prezentace účetní závěrky zabývá až na samém jejich konci. Důsledkem takovéto struktury publikace je, že se student postupně naučí techniku účtování, osvojí si jednotlivé transakce v podniku, ale výsledný dopad dané transakce či situace na finanční pozici podniku mu v průběhu účtování uniká. Na konci pak všechny stavy a obraty na účtech již jen formálně přenesou do účetních výkazů, bez toho aniž by porozuměl postupným dílčím vlivům na celkový výsledek hospodaření a finanční situaci podniku. Tomu chce autorka zabránit, a proto nutí čtenáře jednotlivé situace domyslet až do konce (až po dopad do účetních výkazů), a to od samého počátku. Další čtyři kapitoly knihy jsou zaměřeny na vlastní techniku účtování. Jsou zde rozebírány jednotlivé metodické prvky účetnictví, jako jsou např. bilanční princip, účet, podvojnost, souvztažnost, dokladovost a samozřejmě opět účetní výkazy. V této části knihy se čtenář podrobněji seznamuje s jednotlivými stavebními prvky účetních výkazů (aktivity, dluhy, vlastním kapitálem, náklady, výnosy). Na názorných řešených příkladech se učí zvládat techniku účtování na akruální bázi, ale vždy s dopadem až do účetních výkazů. Tím, že se postupuje od velmi jednoduchých transakcí a vždy se dbá na jejich výsledný dopad především na rozvahu a výkaz zisku a ztráty, dochází k propojení dovedností jak z hlediska osvojování si techniky účtování, tak z hlediska věcného obsahu výsledných dopadů na podnik. Zvládnutí obou těchto dovedností znamená v budoucnu vydávání kvalitních rozhodnutí při řízení podniku. Po probrání obsahu jednotlivých položek účetních výkazů se následně přechází k obecným předpokladům a zásadám, na jejichž základě jsou účetní výkazy sestavovány (kapitola 8). Velmi důležitým prvkem účetní metody je princip oceňování položek účetních výkazů (kapitola 9). Způsoby oceňování se mohou v rámci různých účetních systémů lišit, a proto je nutné upozornit v úvodu na ty principy oceňování, které v jednotlivých státech a účetních systémech převažují.

Druhá část publikace je pak věnována jednotlivým účetním agendám. Výklad se postupně věnuje dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku, zásobám, majetkovým a dluhovým cenným papírům, pohledávkám a dluhům podniku, vlastnímu kapitálu. Nechybí ani samostatná kapitola zaměřující se na metody sestavování přehledu o peněžních tocích. Poslední kapitola pak velmi stručně informuje o vlivu jednotlivých druhů daní na účetní závěrku.

Každá kapitola začíná vymezením dílčích cílů. To je, myslím, velmi důležité jak z hlediska hloubky probíraného tématu, tak z hlediska návaznosti na již probranou látku. Na tyto cíle pak vždy navazuje část, týkající se výkladu pojmů, se kterými se student bude v kontextu tématu seznamovat. Troufám si tvrdit, že toto je velkým přínosem knihy. Většina publikací pracuje s terminologií až v textu, což může být pro mnohé nevyhovující v okamžiku, kdy se chtějí k výkladu pojmu zpět vrátit. Z hlediska přehlednosti je zvolena tabulková forma výkladu, kdy v jednom sloupci je heslo (např. účetní jednotka, cizí kapitál, zisk, věřitel apod.) a ve druhém pak stručný výklad tohoto pojmu. Je zřejmé, že i v této části, která je součástí každé kapitoly, autorka dodržuje didaktické principy. Výklad pojmů na začátku kapitol se v řadě případů v dalších kapitolách opakuje. Výklad a význam pojmů se vzhledem k postupu vykládané látky neustále prohlubuje. Čtenář není od počátku zahlcen maximalistickým výkladem konkrétního pojmu, kterému by ve vazbě na dosud vysvětlené pasáže v knize stejně nerozuměl. Autorka v knize důsledně vyvažuje výklad problematiky na jedné straně a význam pojmů, které je čtenář schopný

v daném okamžiku výkladu pochopit, na straně druhé. Čtenář je tak postupně veden skrze ekonomické myšlení – skrze účetnictví k dopadu hospodářských transakcí na finanční situaci a výkonnost účetní jednotky.

Vzhledem k tomu, že cílem publikace je porozumět struktuře a obsahu účetních výkazů, je každá kapitola podřízena tomuto ústřednímu cíli. Projevuje se to především v tom, že každé zadání příkladu je v textu podbarveno stejnou barvou. Zároveň každé řešení příkladu je z metodického hlediska zaúčtováno jak deníkovou formou, tak věcně na jednotlivé rozvahové či výsledkové účty. Nakonec je každá případová situace zobrazena v účetních výkazech. Dalším didaktickým nástrojem, který je prostoupen celou knihou, je barevná podpora. Z ní je okamžitě zřejmé, do jakého účetního výkazu daná položka či konkrétní účet „míří“ (náklady, výnosy a výkaz zisku a ztráty je pro čtenáře označen oranžovou barvou; aktiva, pasiva, a tím i rozvaha jsou zobrazeny modře; výkaz peněžních toků zeleně a přehled o změnách ve vlastním kapitálu šedě). Důraz na vysvětlované položky je podpořen žlutou barvou. Jakákoli ilustrace i jakékoli řešení příkladu kdekoli v textu toto barevné rozlišení dodržuje. Takto graficky zpracované informace na čtenáře působí dvojím způsobem, jak z hlediska věcného verbálního, tak z hlediska vjemového. Tento zrakový efekt (využívání zrakové paměti) ještě více umocňuje vnímání čtenáře porozumět dopadu jednotlivých transakcí nebo řešení dané situace do účetních výkazů, stejně jako pochopení vzájemných vazeb mezi účetními výkazy navzájem.

Na konci každé kapitoly je vždy shrnutí, které čtenáře výstižně upozorní na fakta, která byla postupně v kapitole rozebírána. Zároveň toto shrnutí navazuje na v úvodu kapitoly definované cíle, kterými bylo např. vysvětlit, popsat, charakterizovat apod. danou oblast.

Je nade vše pochybnost, že současné ekonomické prostředí se bez kvalitních účetních informací neobejde. Jde jen o to, aby těmito informacím rozuměli podnikatelé, současní i potenciální vlastníci, daňoví poradci, bankéři, zaměstnanci, v neposlední řadě i široká veřejnost. Publikace je určena všem, kteří mají zájem porozumět právě účetním výkazům podnikatelských subjektů. Není zaměřena na konkrétní legislativní úpravu např. v České republice, ale na obecné pochopení účetnictví jako jednoho ze základních informačních zdrojů pro uživatele účetních výkazů. Kniha objasňuje obecné principy, na nichž jsou konstruovány moderní účetní systémy ve vyspělé tržní ekonomice. Už samotný název knihy *Účetní výkazy pod lupou I. – Základy účetního výkaznictví* napovídá, že se jedná o první díl série publikací, na který chce autorka navazovat druhým dílem s podtitulem *Účetní výkaznictví dle české legislativy*.

Posledním kladem a přínosem knihy je, že autorka připravila ve vazbě na publikaci sadu více jak 100 procvičovacích příkladů, na kterých si může čtenář vyzkoušet, jak danou problematiku pochopil a zda je schopný řešit a pochopit dopad situací, které podnikatelská praxe přinese.

Autorka oblast účetní teorie a praxe znázornila prostřednictvím vhodně zvolených didaktických prostředků. Recenzovaná kniha by se mohla stát základní literaturou výuky účetnictví na vysokých školách, kde je cílem vychovat nové vedoucí pracovníky, kteří budou schopni rozumět položkám účetních výkazů a vazbám mezi účetními výkazy navzájem. Knihu *Účetní výkazy pod lupou I.* je možné označit za jednu z nejnázornějších v současné době na českém trhu.